

Erken Cumhuriyet döneminde çocukluğun inşası ve milliyetçilik: Şen Çocuk dergisi The construction of childhood and nationalism in the Early Republican period: Şen Çocuk magazine

Gönderim Tarihi / Received: 28.08.2023

Özge CENGİZ¹

Kabul Tarihi / Accepted: 04.10.2023

Doi: [10.31795/baunsobed.1351322](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1351322)

ÖZ: Türkiye'nin Erken Cumhuriyet dönemi, ulus devletleşme sürecine bağlı olarak milliyetçi ideolojinin baskın olduğu, dağılan Osmanlı İmparatorluğu ile bağların koparılmak istendiği ve yeni bir kök arayışına girilen bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Türk milliyetçiliğini yaygınlaştırma amacıyla çeşitli adımlar atılmış, Türk Tarih Tezi, Güneş Dil Teorisi gibi teorilerle Türk halkının Orta Asya kökleriyle bağ kurmasına ve ulus bilinci geliştirmesine çalışılmıştır. Milliyetçilik gibi ideolojik unsurların bir topluma aşılmasındaki en önemli sacayaklarından birisi, çocukların "eğitimi"dir. Bu eğitim aşamasında çocukların bir yandan eğleneceği bir yandansa bilgileneceği bir alan sağlayan önemli mecralardan birisi ise çocuk dergileridir. Bu çalışma Erken Cumhuriyet dönemindeki milliyetçilik politikaları ve çocukluğun inşasına odaklanmaktadır. Bu bağlamda milliyetçi söylemlerin ve kimlik politikalarının hız kazandığı bir dönem olan 1930'lu yıllarda yayımlanan Şen Çocuk dergisi özelinde, Erken Cumhuriyet döneminin milliyetçilik politikalarının çocuk dergisinde kendisine nasıl yer bulduğu incelenmiştir. Çalışmada Şen Çocuk dergisinde yer alan içerikler Türklüğün niteliksel özellikleri, Türklüğün tarihi, Türk Dilinin önemi, dağılan Osmanlı İmparatorluğu, Anadolu övgüsü, düşman imgesi temaları üzerinden betimsel olarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şen Çocuk, Çocuk dergisi, Milliyetçilik, Erken Cumhuriyet dönemi

ABSTRACT: The early Republican period in Turkey emerges as a period characterized by the dominance of nationalist ideology, driven by the process of nation-state formation, the desire to sever ties with the disintegrating Ottoman Empire, and the pursuit of a new cultural identity. During this period, various steps were taken to promote Turkish nationalism, including the development of theories such as the Turkish Historical Thesis and the Sun Language Theory, aimed at establishing a connection between the Turkish people and their Central Asian roots and fostering a sense of national consciousness. One of the key pillars in instilling ideological elements like nationalism in a society is the "education" of children. In the realm of education, one important medium that provided a space for both entertainment and knowledge acquisition for children was children's magazines. This study focuses on the nationalist policies of the early Republican period and the construction of childhood. In this context, it examines how the nationalist policies of the early Republican period found their place in the children's magazine Şen Çocuk, which was published in the 1930s, a period when nationalist discourse and identity politics gained momentum. The study analyzes the content in Şen Çocuk magazine descriptively, with a focus on themes related to the qualitative characteristics of Turkishness, the history of Turkishness, the importance of the Turkish language, the disintegration of the Ottoman Empire, praise of Anatolia, and the portrayal of enemies.

Keywords: Şen Çocuk, Child magazine, Nationalism, Early Republican period

¹ Arş. Gör. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi - İletişim Fakültesi/Yeni Medya ve İletişim Bölümü, ozge.cengiz@beun.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3634-0731>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

The emergence of nationalist ideology can be summarized as a result of several significant factors, including the collapse of empires, the transition to a capitalist production system, and shifts in global power balances. The Republic of Turkey, established after the dissolution of the Ottoman Empire and the subsequent struggle for independence, was founded during a period when nationalist ideology was on the rise worldwide. Particularly, the 1930s stand out as a pivotal period in shaping the new Republic of Turkey. Within this context, a quest for new roots was undertaken for the young Republic, aiming to abandon the traditions, language, and culture inherited from the Ottoman era. Concepts such as the Turkish History Thesis and the Sun Language Theory were introduced in an attempt to establish a connection between Central Asia and the Republic of Turkey. In light of these efforts, it can be argued that nationalist ideology, aimed at shaping the Turkish identity, was dominant in both political processes and cultural and everyday practices during this era. To facilitate the effective implementation of this process, the family played a crucial role as one of the fundamental institutions. Particularly, great importance was placed on the education of children, who were viewed as the future foundation of the nation, with the goal of nurturing them into modern citizens. Consequently, there was an increase in the number of publications targeting children, and these publications were used as a means to instill nationalist, patriotic values in the minds of "modern child citizens." Therefore, it can be said that children's publications during the Early Republic period conveyed nationalist ideology to children, whether through explicit or implicit messages.

Methodology

This study traces the presence of nationalist elements in the content of the "Şen Çocuk" (Happy Child) magazine published between 1932 and 1933. The significance of the magazine during the Early Republic period lies in its connection to the Ministry of National Education, starting from its 8th issue (October 1, 1932). As a result of this connection, the magazine, initially established with the aim of educating and informing children about world literature, drew closer to the official ideology and historical narrative. The research questions of this study revolve around whether the content of the "Şen Çocuk" magazine during the Early Republic period included materials related to nationalist policies and whether the magazine adopted a more nationalist stance after becoming affiliated with the Ministry of National Education. In this context, all issues of the magazine were initially examined, and through iterative readings, thematic elements were derived from the analyzed texts, including references to Turkish identity and Central Asia, the Turkish language, the collapse of the Ottoman Empire, the imagery of enemies, and an emphasis on Anatolia.

Findings and discussion

Within the context of nationalist discourse in the "Şen Çocuk" magazine, the most emphasized elements under the heading of nationalist rhetoric are related to the qualitative characteristics of Turkishness. In the magazine's content, Turks are generally portrayed as a brave, honorable, powerful, strong, and morally upright ethnic group. In this regard, the magazine assigns a significant role to children, attributing great importance to them within the newly constructed nation. Another noteworthy element under the banner of nationalist rhetoric in the "Şen Çocuk" magazine is the interest in Turkish history. This interest became more pronounced, especially after the magazine came under the Ministry of National Education, leading to increased coverage of works by individuals engaged in studies related to Turkish national identity and values. In this context, prominent figures who played pivotal roles in shaping Turkish national identity, such as Ziya Gökalp, Namık Kemal, and Yahya Kemal Beyatlı, were frequently featured in the magazine. Additionally, heroic narratives of the Turks and the achievements of Turks living within the Ottoman Empire were prominent themes. The magazine also frequently emphasized the importance of the Turkish language and its connection to Central Asia. Particularly, after its affiliation with the Ministry of National Education in the eighth issue, there was a concentrated effort to promote the use of pure Turkish and to encourage correct language usage. Another salient feature was the criticism of the late Ottoman Empire. In the construction of the new Turkish Republic's national identity, there was a desire to distance the population from old traditions and embark on a quest for new origins for the Turks. This represented the prevailing ideological structure of the period. It is

worth noting that in the early issues of the magazine, criticism of the Ottoman Empire was relatively mild, often focusing on "non-controversial" matters. However, after the magazine came under the Ministry of National Education, the negative aspects of the Ottoman Empire's decline period were more prominently highlighted. Another aspect foregrounded in the magazine's nationalist discourse was "Anadoluculuk" or the emphasis on Anatolia. Many works highlighted the beauty of Anatolia, the purity of Anatolian villagers, their goodness, honesty, and diligence. The creation of enemy profiles was another characteristic of the era. In this context, Greece emerged as a significant and influential figure. Greece's declaration of independence during the disintegration of the Ottoman Empire, followed by conflicts with Greece during the period of the War of Independence, led to Greece being portrayed as an adversary for an extended period.

Results and recommendations

Although the "Şen Çocuk" magazine did not have an overtly strong nationalist discourse overall, it can be argued that it adopted a more nationalist stance, particularly in its later issues, which coincided with the establishment of a new nation-state and the implementation of various patriotic, citizenship, and nationalist policies. Especially after its affiliation with the Ministry of National Education, starting from the 8th issue (October 1, 1932), the magazine began incorporating more nationalist elements into its content. When examining the nationalist elements in the "Şen Çocuk" magazine during the Early Republic period in general, it becomes evident that the magazine aimed to foreground Turkish values and Central Asian history to create a new national identity. There was a deliberate effort to promote the use of pure Turkish, especially after the affiliation with the Ministry of National Education. To construct these values, it was necessary for the population to distance themselves from old traditions, which was achieved through negative portrayals of the Ottoman Empire. During the period of the Ottoman Empire's decline and the War of Independence, Greece was used as a symbol of an adversary to instill a sense of unity and solidarity. The "Şen Çocuk" magazine can be seen as an "effective tool" in conveying the ideological structure of the era, which was grounded in nationalism, to children. In this way, the education and consciousness-raising of children, who were the foundation of the newly established young Republic, were aligned with the ideals of the nation-state.

Giriş

Millet olarak dünyayı bir görme, düşünme ve dile getirme unsurlarının bir aradalığının, derin kolektif kimliklerin ve gurur örüntülerinin ön plana çıktığı milliyetçilik ideolojisi; bir düşünme, konuşma ve hareket biçimi olarak anlaşılabilir. Bu ideolojinin geçerli olabilmesi için öncelikle bir ulusun meydana gelmesi gerekmektedir, bu ulusun tanınırlığı ise toplumsal dayanışma ve kolektif kimlikler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Toplumsal dayanışma, kolektif kimlik ve siyasal meşruiyet gibi sorunların hepsini bir arada düşünmek “hem milliyetçi bir kendini-kavrayışın üretiminde, hem de milliyetçi iddiaların başkalarına kabulünde hayati rol” oynamaktadır. Bir ulusun oluşması aşamasında belli başlı özelliklerin yer alması gerekmektedir; bunun için öncelikli olan şey ise sınırları olan bir toprak ve bu toprak üzerinde yaşayan bir ulustur ve bu ulusun bölünmezliği, bütünlüğü şarttır. Bir bütün olan ulus, egemenlik ülküsü taşınmalı ve bir devlet olarak diğer uluslarla şekli eşitliğe sahip olmalıdır. İy yapıda hükümetin halkın iradesi tarafından desteklenmesi, halkın kolektif olaylara katılımı, doğrudan üyelik, paylaşılan bir kültür, ortak bir tarih, mezhep ve ırk özellikleri ve belli bir toprakla kurulan tarihi bağ gerekmektedir (Calhaun, 2007: 1-16).

Milliyetçilik ideolojisinin ortaya çıkmasındaki önemli faktörler; imparatorlukların çöküşü, kapitalist üretim sistemine geçiş ve dünya güç dengelerindeki değişimler olarak özetlenebilir. Emperyal çöküşle birlikte imparatorlukların kendi topraklarında en basit güvenlik meselelerini bile halledemeyecek duruma gelmeleri, milliyetçi görüşlerin önünü açmıştır (Calhaun, 2007: 34). 19. yüzyılla birlikte dünya düzeninde var olan imparatorluklar parçalanmaya başlamış ve birçok yeni ulusal devlet baş göstermiştir. Böylelikle milliyetçilik, siyasal gücünü ekonomik politikaya dayatmış ve bu alana yayılarak dünya üzerinde varlığını kanıtlamıştır (Carr, 2012: 35).

1930’lu yıllar, Türkiye Cumhuriyeti’nin başlangıç yılları sayılabilecek, yeni bir ulusun şekillendirildiği bir dönemdir. Osmanlı Devleti’nin dağılma döneminde yaşanan sıkıntılar, dış ülkelerin baskıları, genel anlamda Fransız Devriminden sonra milliyetçilik ideolojisinin yayılması ve ulus devletlerin ortaya çıkıp çoğalmaları, Cumhuriyet’in kurulma aşamasında önemli noktalar olmuşlardır. Milliyetçi temellere dayandırılan genç Cumhuriyet için yeni kök arayışına girilmiş, Osmanlı döneminden kalan gelenekler, dil, kültür terk edilmeye çalışılmıştır ve Türk Tarih Tezi, Güneş Dil Teorisi gibi düşüncelerle Orta Asya ile Türkiye Cumhuriyeti arasında bir ilişki arayışına girilmiştir.

Tüm bu sürecin izlerinin sürülebileceği bir alan da dönemin çocuk yayınlarıdır ve devletin milliyetçi söylemlerinin bu yayınlarda da yer aldığı görülmektedir. Çocuklar “yarının temelleri” olarak görülmekte, bu nedenle iyi eğitilmelerinin gerektiği düşünülmektedir. Çocuk dergileri, çocukların ruh sağlığını geliştirmek, onlara yeni bilgiler öğretmek, faydalı olmak, sosyalleşmelerini sağlamak ve bunlara benzer olumlu amaçlarla oluşmuş yapılar olsalar da her yazılı materyal gibi içlerinde ideolojiyi de barındırırlar. Bu nedenle dönemin çocuk yayınları anlayışının ahlakçı, eğitici bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Daha yurtsever, milliyetçi, yerli çocuklar yetiştirebilmek adına özellikle ders kitaplarında ve çocuk dergilerinde sıklıkla milliyetçi söylemlere yer verilmiş, hikâye, roman, şiir, tiyatro ve benzeri edebi türler seçilirken bu söylemlerin yoğunlukta olduğu yazılar seçilmiştir (Alpay, 1980; Alabaş, 2014: 407; Tamer Torun, 2021: 87).

Bu çalışmada 1932-1933 seneleri arasında toplamda on yedi sayı çıkan “Şen Çocuk” dergisinde yer alan milliyetçi söylemler temalar üzerinden incelenmiştir. 1932 senesinde yayınlanmaya başlayan “Şen Çocuk” dergisi, Erken Cumhuriyet döneminin milliyetçi ideolojisinin baskın olduğu bir dönemde dünya edebiyatını çocuklara tanıtmaya amacıyla yola çıkmış ancak zaman içerisinde dönemin ideolojik unsurlarının etkisi bu dergide de kendisini göstermeye başlamıştır. Bunun için öncelikli olarak Türk ulusunun inşa sürecine, ülkenin milliyetçi politikalarına ve bu dönemde çocukluğun nasıl inşa edildiğine değinilecek, sonrasında Şen Çocuk dergisindeki yazılar milliyetçilik ekseninde belirlenen temalar üzerinden açıklanacaktır.

Literatür taraması

Erken Cumhuriyet döneminde milliyetçi öğeler ve çocukluğun inşası

Milliyetçi söylemler büyük topluluklara hitap ederler, bu nedenle bireylere soyut bir eşitlik kümesinin içinde yer alıyorlarmış gibi davranırlar. Sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyete dair söylemler bireylerin bedenlerine işlenmiştir ve bu yüzden ulus içerisinde yer alan tüm bireyler milliyetçi söylem içerisinde

“doğuştan getirdikleri” bu sınırlara bağlıdırlar. Bu söylemler çeşitli kişiler arası ilişkiler içerisinde yerleşebilir (Calhaun, 2007: 65-66). Bu nedenle milliyetçilik, “akrabalık” ve “din” gibi olgularla birlikte düşünülmelidir. Çünkü esas olarak kendi egemenliğini ve sınırlarını çizen ulus hayal edilmiş bir topluluktur, ulusun üyeleri arasında herhangi bir tanışıklık bulunmamaktadır; buna rağmen bütün üyelerin hayalinde bir ulus imgesi yer almaktadır (Anderson, 2009: 20). Ulus, içeriğinde gönüllü bir birliktelikten fazlasını barındırır; üzerinde yaşanan toprağa, bu toprak üzerinde konuşulan dile derin bir bağlılık duygusunu, doğal ve evrensel öğeleri içerir. Bütün bu unsurlar ise önceden hayal edilmiş bir oluşumun unsurları olarak değerlendirilebilir (Carr, 2012: 59-60).

Bir ulus devlet olarak Türkiye’nin ve Türkiye’de milliyetçiliğin doğmasında 19. yüzyılda yaşanan gelişmeler büyük bir önem taşımaktadır. Teknolojik ilerlemeler dünya ülkeleri arasındaki iletişimi, bilgi alışverişini daha da kuvvetlendirmiştir ve dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu’nun 19. yüzyılda dünyada yaşanan milliyetçi dalgadan etkilendiği rahatlıkla söylenebilir. Yeni dünya düzeninde artık ulus devletler söz sahibi konumundadır ve parçalanmış Osmanlı İmparatorluğu’nun yerine yeni bir ulus devlet olarak ortaya çıkmasıyla birlikte Türkiye de bu dünya düzeninde yerini sabitleme çalışmalarına başlamıştır. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte birçok yeni yasal düzenlemeye girilmiş ve ulusal bir toplum inşa edilmiştir (Tan, Şahin vd., 2007: 79). Bu dönemin başlıca çabası ise yeniden inşa edilecek olan toplumu, Osmanlı İmparatorluğu’nun kültürel, siyasi ve ekonomik mirasından kurtarmak olmuştur.

Bu yeni “kök” arayışlarının en önemli sebebi, Osmanlı İmparatorluğu gibi köklü bir oluşumun ardından yeni bir bağlılık yaratma ve ulusu bu bağlılık üzerinden bir araya getirme isteğidir. Erken Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılan Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatta olduğu 1923-1938 yılları arasında birçok devrim yapılmış, özellikle “Türk Tarih Tezi” ve “Güneş Dil Teorisi” gibi teoriler yoluyla yeniden yaratılan ulusun kökenlerini Orta Asya kültürüne bağlama çalışmaları sürdürülmüştür (Belge, 2009: 15). Tüm bu çalışmalar ekseninde Türk kimliğini oluşturmaya yönelik milliyetçilik ideolojisi, dönem itibarıyla gerek siyasi süreçlerde gerekse de kültürel ve gündelik pratiklerde baskın bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Bütün bu yeniden yapılandırma sürecinde modern, ulusal bir toplum yaratma düşüncesi ile birlikte de esas olarak üzerinde durulan ve çeşitli politikalar yürütülen kurum aile olmuştur. “Modernleşmenin gerçekten toplumsal içine girebilmesi için ailenin dönüştürülmesi şart” olarak görülmüş ve geçmişin izlerini silmeye yönelik hareketin yönelimi aile üzerinden meydana gelmiştir (Aytaç, 2012: 175). Aile yapısının yeniden dönüştürülebilmesi için öncelikli olarak düşünülmesi gereken konu çocuklar ve çocukların eğitimidir. Türkiye de bu çerçevede çocuklara yurttaşlık ve vatandaşlık bilinci “aşılacak” adına çeşitli politikalar yürütmüştür.

Çocuklara yönelik geliştirilen politikaların tarihi çok köklü değildir, aslında “çocukluk”un tarihine bakıldığında on altıncı yüzyıla kadar çocuklara, modern dünyada olduğu gibi bir önemin atfedilmediği görülmektedir. On altıncı yüzyılda Rönesans ve reform hareketlerinin baş göstermesiyle birlikte çocuğa yönelik tutumlarda değişimler meydana gelmeye başlamıştır (Heywood, 2003: 8). Özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda okulların yaygınlaşma sürecine kadar, serflik ideolojisine uygun bir şekilde çocuklar “taşınabilir bir mülkiyet parçası” olarak görülmüşler ve çalışma hayatında ufak da olsa iş gören varlıklar olarak kullanılmışlardır (Öztan, 2011: 17). Bu anlayışın değişmesinde Rönesans dönemi bir kırılma yaratmıştır. Bu dönemden itibaren orta ve üst sınıf mensubu aileler için çocuklarının geleneksel değerlere sahip olmaları, iyi davranış sergilemeleri ve diğer çocuklardan üstün bir şekilde yetişmeleri önem arz etmeye başlamıştır (Heywood, 2003: 109). Böylelikle “çocuk” ve “çocukluk dönemi” üzerine eğilmek önemli hale gelmiştir.

Yaşanan bu gelişmelerle birlikte “çocukluk bilinci” kavramı da ortaya çıkmıştır. Çocuğu sevmekle birlikte onun gelişimi için neler yapılması gerektiğini de içeren bu bilinç, modernleşme sonrasında “çocuğu yarına hazırlama” anlayışına dönüşmüş ve çocuğu edilgin bir pozisyona sokmuştur (Onur, 2005: 16-19). Walter Benjamin (2001: 45), toplumsal hayatta çocuğa atfedilen rollerin değişimini büyük ölçüde aydınlanma düşüncesine ve modernleşmeye bağlamaktadır. Ona göre aydınlanma hümanistleri, büyük insancıl eğitim programı olarak adlandırdıkları eğitim vasıtasıyla çocukları da aynı kendileri gibi yetiştirebileceklerini düşünmüşlerdir. Onlara göre insanın doğasında uysallık, iyilik bulunmaktadır ve çocukların eğitiminde başarıya ulaşılmalıdır. Dolayısıyla çocuk dergilerinin dünyadaki ilk örneklerinde

çocukların eğitimine ve ahlaki gelişimlerine yönelik içerikler yoğunluktadır. Bu kapsamda oluşturulan içeriklerle hem çocukların hem de ailelerinin ahlaki gelişimleri hedeflenmiştir (Şimşek, 2001).

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat dönemiyle birlikte Türk modernleşmesi de baş göstermiş ve tıpkı Avrupa'da seyrettiği gibi Osmanlı içerisinde de çocuk sorunsallaştırılmaya başlanmıştır (Aytaç, 2012: 220). Tanzimat döneminde bağımsız bir özne konumuna yükselen çocuk, II. Meşrutiyet'le birlikte "potansiyel bir kamusal özne"ye dönüşmüştür. Bu kamusallıkla birlikte çocuk artık sadece ailesine ait olmaktan çıkmış ve ulusun geleceği olarak görülmeye başlanmıştır. II. Meşrutiyet döneminde, hem modern anlamda "vatandaş" inşa edilmiş hem de devlet okulları aracılığıyla "çocuk-vatandaşlar" yetiştirilmeye başlanmıştır (Üstel, 2016: 32).

Osmanlı'da çocuk edebiyatının başlangıcı da yine Tanzimat döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde çocuklara verilen önem artmış ve çocuklara yönelik süreli yayınlar ve metin üretme ihtiyacı baş göstermiştir. Bunun yanı sıra çeviri faaliyetlerinin artması da çocuk edebiyatının ortaya çıkmasında önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Şimşek, 2009: 551). Çocuğa verilen önemin artması ve çocuklara yönelik daha fazla yayın üretme ihtiyacının baş göstermesiyle birlikte çocuk kitaplarının ve dergilerinin sayısında önemli bir yükselme yaşanmıştır. Bu dönemde çocuklara yönelik ilk süreli yayın olan ve 1869 yayımlanan *Mümeyyiz* dergisini, *Sadakat*, *Etfal*, *Arkadaş* gibi yayınlar takip etmiş ve bu yayınlar günümüzdeki çocuklara yönelik süreli yayıncılığın miladı olmuşlardır (Bayram, 2005; Öztan, 2011: 37).

II. Meşrutiyet döneminde başlanan "çocuk-vatandaş" yetiştirme projesi, Cumhuriyet'in ilanından sonra yeni bir ulusu inşa etme sürecinde de etkisini artırarak devam etmiştir (Üstel, 2016: 127). Cumhuriyet dönemindeki çocuk dergilerinde Atatürk'ün tanıtımı, Cumhuriyet'in değerlerinin, vatan sevgisinin ve Türk dilinin öneminin çocuklara benimsetilmesi temel motivasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Ungan ve Yiğit, 2014: 189). Engin Tonguç (1998: 30-31) da bu dönemde özellikle ilkokullarda yürütülen politikaları şöyle anlatmaktadır:

"Bu ülke kalkındırılacak, uygarlaştırılacaktır. Bunu bizler yapacaktık. Bununla görevli ve yükümlü idik. Bayrak törenleri, sabahları 'Türküme, doğrudum' ile başlayan antlar, tarih ve yurt bilgisi derslerinde anlatılanlar, yerli malı hafta ve sergileri... Hepsi bu amaca yönelikti. Kendi kendine yeten, bağımsız, kalkınmış bir ülke".

Cumhuriyet dönemindeki tüm bu politikaların yerleşmesinde, çocuklara yönelik yayınlara verilen önem etkili olmuştur. Özellikle 1928 senesinde yeni harflerin kabulü ile birlikte okuma yazma seferberliği başlatılmıştır ve bu dönemden itibaren çocuklara yönelik yayınlarda büyük bir artış yaşanmıştır. 1930'lu yıllarla birlikte çeviri ve uyarılma eserlerin sayıları artmış; resimli çocuk hikayelerinin, masalların, romanların, piyeslerin, bilmecelerin ve oyunların yer aldığı çocuklara yönelik kitaplar, dergiler ve gazetelerin sayısında geçmişe oranla biçim, içerik ve sayısal bağlamda önemli değişiklikler meydana gelmiştir (Öztan, 2011: 65).

1928-1950 seneleri arasında toplamda 22 tane çocuk dergisi yayımlanmıştır. Bu dergilerin bazıları bu dönem içerisinde yayın hayatına son verirken, bir kısmı da ikinci ve üçüncü dönem yayınlarını gerçekleştirmişlerdir. Bu dönemden itibaren çocuklara yönelik süreli yayınlar düzenli bir şekilde artış göstermiştir (Alabaş, 2014). Bu durumun en önemli sebebi ise ülkenin toplam okuryazar sayısındaki artıştır. 1935 senesinde ülkedeki toplam okuryazar oranı %19,2 iken, 1948 senesinde bu oran %32,5'e yükselmiştir. Okuryazarlık seviyesindeki artışın en önemli sebebi ise ülke içerisindeki eğitim kurumlarının yenilenmesidir. 1923-1938 yılları arasında ilkokul sayısı 4894'ten 6700'e çıkarılmış ve %73'lük bir artış sağlanmıştır (Türkmenoğlu, 2007).

Bu dönemin resmi tarih kitaplarına bakıldığında, belli başlı öğelere ağırlık verildiği görülmektedir. Bu öğelerden bir tanesi Türkler ile Orta Asya arasında kurulan bağıdır. Kitaplarda Türklerin Asyalı köklerine önem verilmiş, Orta Asya döneminden kalma "Orhun Yazıtlarına" sık sık göndermede bulunulmuştur. Bunun yanı sıra Orta Asya gelenekleri, destanları ve tarihsel temaları da sıklıkla işlenen temalar arasındadır (Türkmenoğlu, 2007) "1920'lerde ve 1930'larda, özellikle Osmanlı ya da imparatorluk toplumu boyutlarından sıyrılmış bir kimlik yaratmak için Türklerin Asyalı köklerini

övmek; muhtemel Yunan ve Ermeni iddialarına karşı Anadolu Türk atalar bulmaya çalışmak önemli politikalar"dır" (Copeaux, 2000: 32).

Çocuklara yönelik süreli yayınlarda da benzer politikaların işlendiği görülmektedir. Çocuk dergilerinde, okurlar "Türk çocuğu" olarak adlandırılmıştır. Duman ve Doğdu (2010), bu adlandırmanın okurların ilgisini çekme bağlamında elverişli bir adlandırma olduğunu vurgulamaktadır. Bu ilginin kaynağı ise yakın geçmişte yaşanan ulus devletleşme süreci, okurun bu sürece dair dikkatini çekecek yurttaşlık, iyi vatandaşlık, kahramanlık gibi etmenlerin kullanılmasıdır. "Türk çocuğu" ifadesi, özellikle "bağımsızlığını yeni kazanmış bir toplumun geleceğe bakışını" simgelemektedir.

Köklü Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması ve yeni bir ulus devlet kurulması, ülkenin yeni kimlik arayışlarına yönelmesine sebep olmuş ve bu dönem adeta "Türk, öğün, çalış, güven" dönemi olarak seyretmiştir. Dönemin çocuk dergileri üzerine yapılan çalışmalarda da bu ideolojinin baskınlığı ortaya konulmuştur. Özellikle dergilerin isimleri başlı başına dönemin ideolojisini özetlemektedir: "Gürbüz Türk Çocuğu", "Yavrutürk", "Cumhuriyet Çocuğu", "Çalışkan Çocuk"... Vatan sevgisi ve milli bilincin oluşumunu kolaylaştıracak dili yaratma çabaları bu dönemin çocuk dergilerinin genel özelliğidir (Alpay, 1980). Bu nedenle bu dönemin çocuk dergileri de ulus devletleşme ve yeni kimlik inşası süreçleriyle beraber ele alınmalıdır.

Yöntem

Bu çalışmada 1932-1933 yılları arasında yayınlanan Şen Çocuk dergisinde yer alan içeriklerde milliyetçi unsurların izi sürülmektedir. 1 Ocak 1932 tarihinde Mehmet Şükrü sahipliğinde ve neşriyat müdürlüğünde yayın hayatına başlayan Şen Çocuk; 1 Mayıs 1933 tarihine kadar toplamda 17 sayı yayınlanan, genel olarak çocukları eğitmeyi ve bilgilendirmeyi, dünya edebiyatı hakkında malumat sahibi yapmayı amaçlayan bir süreli yayındır. Derginin yayımlanan sayılarının tarih ve yazar bilgileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Şen Çocuk dergisinin sayı ve yazar bilgisi

Sayı	Tarih	Yerli Yazarlar	Yabancı Yazarlar
1	01.01.1932	Gün Doğdu, Munis Faik, Fazıl Rüştü	Tolstoy, Ratisbon, Amici, Dickens, Buşor, Segur, Huld, Anderson
2	16.01.1932	Mehmet Şükrü, Gün Doğdu, Vahit	Omürs, Piyer Loti, Segur, Huld,
3	01-15.02.1932	Mehmet Şükrü, Munis Faik, Necmettin, Vahit,	Beşer-Stov, Dickens, Segur, Huld, Kaptan Roston,
4	01.03.1932	Faik Ali, Mehmet Şükrü, Muzaffer Basri, Ağabey, Gün Doğdu, Mümtaz Tâlati, M. Kemal, Behçet Edip	Prodrom, Harokur, Zidler, Döpon, France, Segur, Huld
5	01.04.1932	Fazıl Ahmet, Yahya Kemal, Muzaffer Basri, Hakkı Kaya, Vahit, Cevdet Kudret	Mosen, Hugo, Marbo, Dickens, Huld,
6	23.04.1932	Munis Faik, Mehmet Şükrü, Gültekin, Necmeddin, Vahit, Saim	Ten, Rispen, Framanten, Günter, France
7	16.05.1932	Mehmet Şükrü, Munis Faik, Muzaffer Basri, Necmettin, Vehbicem, Ahmet Semih, Davut, Yakup Sadri, Sabahattin, Vahit	Tolstoy, Vagner, Huld
8	01.10.1932	Mehmed Şükrü, Muallim İffet, Vahit, Dr. Cevat Zekai	France, Hugo, Amici
9	16.10.1932	Samih Rıfat, Mehmet Şükrü, Dr. Cevat Zekai, Vahit, Remzi Hidayet	Horas, Körner, Huld,
10	01.11.1932	Ziya Gökalp, Muallim İffet, Ali Şefik, Vahit, Dr. Cevat Zekai,	Güstav, Jorj San, Leneka, Katriyan, Huld,
11	16.11.1932	Mehmet Şükrü, Remzi Hidayet, A. N., Dr. Cevat Zekai	Lavis, Pelliko, Kotras, Hebel, Huld
12	01.12.1932	Mehmet Şükrü, Ali Osman, Dr. Cevat Zekai, Vahit	Mişle, Amici, Huld
13	01.01.1933	Behçet, Ziya Gök Alp, Ay, Vahit, Muallim İffet, Dr. Cevat Zekai	Shakespeare, Flaubert, France, Huld
14	01.02.1933	Mehmet Şükrü, İbrahim Huyi, Halil, Avni, Acar Zekai, M. Zeki, Atıla, Vahit, Dr. Cevat Zekai	Tolstoy, Geren, Lökont de Lil, Piyer Loti, Huld
15	01.03.1933	Mehmet Şükrü, Yaşar Nabi, Vahit, Dr. Cevat Zekai, Nimet Vasfi	Liştenberger, Tolstoy, Hebel, Grimm Kardeşler, Huld
16	01.04.1933	Mehmet Şükrü, Beşir Orhan, Vahit	Turgenyev, Huld
17	01.05.1933	Mehmed Şükrü, Perihan Şükrü, Lütfü Fikret, Dr. Cevat Zekai, Vahit	Turgenyev, Huld

Derginin ilk sayısında yer alan “Okuyucularımıza” (1932) bölümünde dünya genelinde ekonomik sıkıntıların yaşandığına ve böylesi bir dönemde yayıncılık işiyle uğraşmanın zorluğuna değinilmiş bununla birlikte “bugünün çocukları yarının gençlerinin” yani geleceğin teminatı olan çocukların eğitiminin tüm bu fedakarlıklara değeceğinden bahsedilmiştir.

Erken Cumhuriyet döneminin milliyetçilik ideolojisi ve çocukluğun inşası noktasında derginin önemi, 8. sayıdan itibaren (1 Ekim 1932) derginin Maarif Vekâletine bağlanmasıdır. Böylelikle çocukları dünya edebiyatı hakkında eğitime ve bilgilendirme amacıyla yola çıkan dergi, resmî ideolojiye ve tarih anlatısına daha fazla yaklaşmıştır.

Çalışmanın araştırma soruları; Şen Çocuk dergisinde Erken Cumhuriyet döneminin milliyetçilik politikaları ile ilgili içeriklerin yer alıp almadığı ve Maarif Vekâletine bağlandıktan sonra derginin daha milliyetçi bir tavrı benimseyip benimsemediğidir. Bu bağlamda öncelikle derginin tüm sayıları incelenmiş ve tekrarlı okumalar neticesinde betimsel analiz ile incelenen metinlerden Türklük ve Orta Asya, Türk Dili vurgusu, çöken Osmanlı İmparatorluğu, düşman imgesi, Anadolu vurgusu temaları elde edilmiştir. Derginin yayımlandığı dönem itibarıyla bütün bu temaların, dönemin ideolojik politikalarına göndermede bulunduğu açıktır. Bu bağlamda dergide yer alan yazılar bu tema başlıkları altında Erken Cumhuriyet döneminin milliyetçilik ideolojisi ve çocukluğun inşası kapsamında açıklanacaktır. Çalışmada kişisel veri kullanılmadığı için etik kurul izni alınmamıştır.

Bulgular ve tartışma

Türklüğün niteliksel özellikleri

“Şen Çocuk” dergisinde milliyetçi söylemler başlığı altında en fazla altı çizilen unsurlar Türklüğün niteliksel özellikleri üzerinedir. Dergide yer alan içeriklerde Türkler genel olarak mert, şerefli, güçlü, kuvvetli, ahlaklı bir ırk olarak çizilmiştir. Türklerin tanımsal olarak şerefli ve haysiyetli bir topluluk olarak adlandırılması II. Abdülhamit döneminde meydana gelse de (Sarıay, 2005: 83) II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Cemiyetinin çabaları ve Cumhuriyet’in ilan edilmesinden itibaren özellikle Erken Cumhuriyet döneminde geliştirilen Anadolu’da yaşayan herkesin din ve ırk özellikleri fark etmeksizin Türk sayıldığı anlayış (Kılıç, 2007: 120) Türklüğü yüceltme adına tüm bu niteliksel özelliklere daha fazla değer atfedilmesinin önünü açmıştır.

Dergideki yazılara bakıldığında gerek dergi yazarlarının gerekse de dergiye konuk olarak eserlerini gönderen çocukların ürettiği içeriklerde Türklüğü yücelten niteliksel özellikler dikkat çekmektedir. Örneğin derginin üçüncü sayısında yer alan ve balıkçıların yaşamını konu edinen “Durgun Testi” adlı hikâyede (1932), “Osman” adındaki karakter, denizde fırtına çıkacağına dair önce diğer balıkçı arkadaşlarını uyarmakta, daha sonra onları kurtarmaktadır. Hikâyenin sonunda yer alan: “Hemen on beş balıkçı kalkıp Osman’ı ortalarına aldılar. Yüzünü, gözünü öptüler... Mert Türk, gözleri yaşlar içinde onlara sarılmış... Yetişir. Yoldaşlar diyordu” ifadesinde görülebileceği gibi, arkadaşlarını kurtarmak bir mertlik olarak addedilmekte ve bu özellik Türklere atfedilmektedir.

Yine beşinci sayıda “Bahtım Taliim” başlıklı masalda (1932) bir Türk köyünde yaşayan fakir kunduracının oğlu Demir’in başından geçenler anlatılmaktadır. Masalda Demir şöyle tanımlanmaktadır: “Çocuğun adı Demirmiş. Yüzü şen, kalbi temiz, alnı açık bir Türk oğlu”. Hikâyenin devamında Demir evinden ayrılmakta ve orduya katılmaktadır. Orduda ok atmayı, kılıç sallamayı öğrenen Demir “aslanlar gibi çarpışmış, iyi bir asker” olmuştur. Bu örneklerde de Türklerin kimseden gizleyecek bir şeyi olmayan, içinden kötülük geçirmeyen, mert bir millet olduğuna değinilmiştir. Yine Türklük deyince ön plana çıkan bir diğer niteliksel özellik, Türklerin iyi bir asker milleti olmasıdır ki bu özellikle Türklerin Orta Asya döneminden beri sergiledikleri askerlik, kahramanlık, savaşçılık huylarına atıfta bulunmaktadır.

Şen Çocuk dergisinde Türklüğün niteliksel özelliklerinin gücü sadece yetişkinlere has bir durum olarak ele alınmamaktadır. Bu noktada dergi çocuklara da büyük bir pay ayırmaktadır. Derginin Türk çocukları ve milliyetçilik arasındaki bağı nasıl kurduğu, beşinci sayıda yer alan “Baş Muallimenin Hikayesi”nde (1932) metaforik bir dille yer almaktadır. Hikâyede bir öğretmen ve sınıfı işlenmektedir ve bu sınıftaki çocukların yaptığı bir etkinlik şu şekilde aktarılmaktadır: “Güzel bir ilkbahar akşamı.. Çocuklar el işi odasında tatlı bir işe; harita yapmağa koyulmuşlar, kumların içinde Türkiye’yi çizmeğe, ona şekil

vermeğe uğraşıyorlardı”. Yeni Türkiye’yi oluşturan, ülkenin sınırlarını çizen bu küçük çocuklardır. Yeni inşa edilen ulus içerisinde küçük çocuklara büyük bir önem atfedilmektedir. Yeni ulusun inşası sürecinde çocuklara verilen bu önem, altıncı sayıda Munis Faik’in “Bayram” (1932) adlı şiirinde de vurgulanmaktadır. “Susmayın bir dakika şen sesiniz!... Siz ki müşfik ve pek aziz vatanın, birer evladı, bir ümidisiniz”. Çocuklar yukarıdaki örneğe benzer bir şekilde derginin genelinde “geleceğin kurucuları” olarak görülmektedir. Bu anlayış, özellikle milliyetçi unsurların yerleştirildiği çocuklarda ideolojide devamlılığının sağlanması adına önem kazanmaktadır.

Dergide yer alan öğrenci şiirlerinde de Türklüğün niteliksel özelliklerinin yüceltilmesi, dönemin eğitim anlayışı çerçevesinde milliyetçi ideolojinin kök salmaya başladığını göstermektedir. Örneğin derginin dördüncü sayısında “Türkün Şen Çocuğu” başlıklı M. Kemal isimli bir öğrencinin şiirinde (1932: 14) Türklüğün niteliksel özellikleri ile ilgili çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır:

*“Dudağında tebessüm, yüzünde güneş rengi,
Şerefli Türk ırkının bu en tatlı ahengi
Ufaksuz gözlerinde bak canlandı şen çocuk
Nasıl koca asırlar bir hamlede uyanır
Nasıl şerefli mazi nurlu atiyi tanır
İstikbal sen; ve hayat sende yandı şen çocuk
Vatanda ne düşmanlar, ne zulüm var; ne enin;
Artık nefli denizler, mavi ufuklar senin,
Ardına milletleri nurunla katmak gerek
Bunun için bir elde ilim, bir elde san’at;
Gözlerimiz ilerde, altımızda yağız at;
İstikbale o büyük Türk’ü anlatmak gerek”* (Kemal, 1932: 14).

Şiirde Türk ırkı şerefli, büyük, nurlu bir ırk olarak tasvir edilmiş ve istikbalin Türk ırkında olduğu tanımlaması yapılmıştır. Öğrencinin adının M. Kemal olması ve şiirinde Türklüğe yönelik bu şekilde niteliksel tanımlamalar yapması, dönemin milliyetçi ideolojisinin çocuklar üzerinde de etkili olduğunu göstermektedir.

Buradaki bir diğer önemli husus ise tüm bu niteliksel özelliklerin “temellendirilmemiş” tanımlamalar olmak yerine geçmişte Türklerin ortaya koyduğu “kahramanlık” anlatılarına dayandırılmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti’ni kurabilme adına verilen savaşlar ve bu savaşlarda karşılaşılan “haksızlıklar” Türklüğü yüceltmek adına “zalim” düşman anlatısını kuvvetlendirirken, genç Cumhuriyet’in kurulma aşamasında ilime ve sanata verilen değer tüm bu kahramanlıklarla birleşerek “yenilmez Türk” inancını oluşturmada ve milliyetçiliğin temel unsurlarından olan birlik ve beraberliği kolaylaştırmaktadır.

Türklüğün tarihi

“Şen Çocuk” dergisinde milliyetçi söylemler başlığı altında dikkat çeken bir diğer unsur Türklüğün tarihine yönelik ilgidir. Türkler, tarihi Orta Asya’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne değin uzanan köklü bir millettir. Bununla birlikte, Türklerin kendi tarihlerine yönelik ilgisinin uyanması yine Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemine rastlamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküş aşamasına gelmesi ve dünya genelinde ulus milletlerin yükselmesi; Türkler için de yeni bir tarihsel anlayışın önünü açmıştır. Özellikle Erken Cumhuriyet döneminde, kurulan yeni yapının eskisiyle olan bağına tamamiyle koparması amaçlanmış, bu nedenle Türklerin Orta Asya dönemindeki tarihsel kökeniyle sıkı bir ilişki kurma yoluna gidilmiştir. Bu çerçevede devlet eliyle ve gözetiminde yeni bir tarih yazıcılığı dönemi başlamıştır. Ulusal duyarlılığı artırma adına, kurumsallaşmanın da etkisiyle yeni bir milli kimlik yaratma sürecine girilmiş ve Orta Asya’dan gelen kökler vurgulanarak Türklerin kendi “uygarlıkları kuran” kimliğiyle gurur duymasına yönelik politikalar geliştirilmiştir (Akman, 2011: 81). Aşağıda verilen örneklerde derginin Türklük ve Türklerin Orta Asya’ya uzanan tarihi hakkındaki tutumu daha iyi anlaşılacaktır.

“Şen Çocuk” kendi yazar kadrosunun dışında da önemli Türk yazarlarına sayılarında yer vermiştir. Derginin bu tutumu özellikle Maarif Vekâletine bağlandıktan sonra daha da belirginleşmiş, Türk milli kimliğine ve değerlerine yönelik çalışmalarda bulunan kişilerin eserlerine dergide daha fazla yer

verilmeye başlanmıştır. Bu kişilerden bir tanesi de Türklere ve Türklüğe dair görüşleriyle ön plana çıkan ve Türkiye düşünsel tarihinde önemli bir yeri olan Ziya Gökalp'tir. Onuncu sayıda (1932) Gökalp'in "Alageyik" adlı şiirine yer verilmiştir:

*"Sevincimden ağladım
Dedim Turan meleği
Türkün yüce dileği
Yüz milyon Türk bu anda
Seni bekler turanda....."* (Gökalp, 1932: 4).

Bu şiirde Türklere ve bütün Türklerin Orta Asya'da birleşmesine yönelik Turan ideolojisine sıklıkla göndermeler yapılmaktadır. Yüz milyon Türk'ün "Turan" ideolojisinde birleşeceği ve medeni bir uygarlığa sahip olacağı hayali anlatılmakta ve Türklük değerleri ön plana çıkarılmaktadır. Çocuk dergisinde bu tür şiirlere yer verilmesi de yine dönemin politik yaklaşımıyla örtüşmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çökmesi ve dolayısıyla güçlü imparatorluk anlatısı boşa çıktığı için ve bu anlatı içerisinde Türk kimliğinin "meşruluğunu yitirmesi" nedeniyle, Türklerin Orta Asya kökenleriyle bağ kurulmak istenmekte ve bu çerçevede edebi külliyyat da çeşitlenmektedir (Ersanlı, 2021: 14). Bu bağlamda, geleceğin mimarı çocukların Türkler ile Orta Asya arasındaki ilişkiyi kavrayabilecek ve milli değerlerine, kültürüne sahip çıkabilecek fertler olarak yetişmesi temel gayelerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dergi, bu bağı kurabilme adına gerek Türklüğe dair önemli düşünürlerin eserlerine gerekse de bu kişilerin hayat hikayelerine eğitici bir perspektifte yer vermektedir. Örneğin on beşinci sayıda yine Ziya Gökalp "Büyük Adamlar" (1933) köşesine konuk edilmiştir. Bu bölümde Ziya Gökalp'in hayatı, eserleri ve düşünceleri işlenmiştir. Yazıda Gökalp hakkında şöyle ifadeler bulunmaktadır: "Ziya Bey Türk milliyetini, varlığını tarihi azamet ve kıymetini en evvel anlayanlardan biridir. Ziya Bey Türklerin evvela kendi milli dil ve varlıklarını her şeyin üstünde görmelerini Türklüğe layık olduğu kıymetin verilmesini istiyordu". Burada Gökalp'in Türklerin kendi milli varlıklarını anlamalarına ve kendi öz dillerini kullanmalarına yardımcı olduğu belirtilmiş ve Türk milli varlığının "kutsallığına" göndermede bulunulmuştur.

Bu yazıda ön plana çıkan bir başka unsur da Müslümanlık olmuştur. Yazıda yer alan şu ifadelerle: "Türk milletinin dini bünyesinde yer eden Müslümanlığı onun kadar temiz ve saf anlayıp takdir eden az bulunur. O dini, ilmi, felsefe ve içtimaiyatı; Türk milletinin vicdan, milli ve ahlaki tekamülü uğrunda en saf ve en yüksek mahiyetleriyle kavramış ve etrafına durmadan dinlenmeden anlatmıştır", Müslümanlığın her ne kadar Orta Asya geleneğinde yer almasa da Türklerin geleneksel yapısı içerisinde yerleşmiş olduğu ve Türklerin özelliklerinden birisi sayılması gerekliliği vurgusu yer almaktadır. Bu vurgu Erken Cumhuriyet döneminin Türk tarih tezi politikasıyla da paralellik göstermekte, devletin Batılılaşma ve laikleşme çabaları içerisinde mütedeyyin kesimi de milliyetçi bir noktaya çekmeye çalışmasına uygun düşmektedir (Akman, 2011: 82).

Dergi içerisinde yer alan eğitici yazılarda çocukların milliyetçi duygularını pekiştirme adına bazı vurgular yapılmıştır. On ikinci sayının "Niçin Okuyoruz-Tarih" (1932) bölümünde, çocukların tarihi iyi bilmelerinin öneminin altı çizilmiş ve yazıda şöyle ifadelerle yer verilmiştir: "Türklerin yıllarca evvel çok büyük hükümetler ve medeniyetler kurduğunu, cesur, sıhhatli, mert bir millet olduğunu tarihle anlıyoruz", "Her Türk çocuğu tarihi çok sevmelidir". Böylelikle Türklerin "cesur, sıhhatli, mert, kahraman" bir ırk olduğunun altı çizilerek Türk çocuklarının tarihleriyle gurur duymaları ve bu nedenle tarihi sevmeleri gerektiği belirtilmiştir. Yine bu gerekliliğin de yeni kurulan bir ulusu ve bu ulusu kurma adına verilen zorlukları çocuklara benimsetme isteğidir.

Şen Çocuk dergisinde Orta Asya'ya yönelik övgüye daha sık rastlansa da Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş dönemindeki gelişmeler ve İmparatorluk sınırları içerisinde yaşamış olan Türklerin başarısı da işlenen konular arasında yer almıştır. Örneğin beşinci sayıda yer alan bir bilgilendirme yazısında da yine Türklerin başarılarına atıf yapılmıştır. "Küçük Bilgiler" kısmında yer alan yazıda (1932), top ve topun nasıl keşfedildiği bilgilendirmesi yer almakta ve burada top "Türklerin on dördüncü asırda keşfettiği" bir şey olarak Türklerin üretici tarafları ön plana çıkarılmaktadır.

On birinci sayının “Büyük Adamlar” köşesinde (1932) yer verilen kişi ise Türk tarihinde yine önemli bir yeri olan Mimar Sinan’dır. Remzi Hidayet’in kaleme aldığı bu yazıda Sinan için şöyle ifadeler geçmektedir: “Türklerin bizce bilinen en büyük mimarı Sinandır, bizce bilinen diyoruz; çünkü asarı atika ilminin diriltici eliyle bugün Orta Asyada, ana yurttan meydana çıkarılan nefis binaları ve sanat eserlerini yapan Türk sanatkarlarının ismini bilmiyoruz”. Burada bir yandan Mimar Sinan Türk olması sebebiyle övülmüş, bir yandan da Orta Asya mimarisi Türklük unsurlarına mal edilerek imzasız eserler de sahiplenilmiştir. Yazının devamında ise şöyle bir cümle geçmektedir: “Mimar Sinan Osmanlı-Türk devletinin en parlak devrinde yetişmiş ve Türk mimarisini o devrin büyüklüğü ile mütenasip bir hale getirmiştir”. Burada da Mimar Sinan’ın tam anlamıyla bir Türk olarak sahiplenilmek istendiği görülmektedir. Mimar Sinan Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşamıştır. Ancak derginin çıktığı dönem itibariyle Osmanlı İmparatorluğu iyi şeylerle anılmaktan ziyade kötülener bir tarih olmuştur. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu “Osmanlı-Türk devleti” denilerek, Osmanlı içerisindeki Türklüğe vurgu yapılmıştır.

Yine derginin beşinci sayısının ilk sayfasında yer alan Yahya Kemal Beyatlı’nın “Akıncılar” şiirinde (1932) Türklerin Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki “kahraman asker” özelliğine vurgu yapılmaktadır: “Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik; Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik”. Osmanlı İmparatorluğu’nun özellikle son dönemi Türklerin tarihi açısından “kara bir leke” olarak addedilirken, devletin güçlü dönemleri Türklerin tarihi içerisinde önem verilen bir dönem olarak sahiplenilmiştir. Şen Çocuk dergisinin de bu politikayı sürdürdüğü görülmektedir.

Şehitlik, kahramanlık özellikleri de özellikle Türkiye’nin yeni kurulan bir ülke olması ve Kurtuluş Savaşı sonrasında verilen kayıpların acılarının henüz taze olmasında dolayı dergi içerisinde sıklıkla vurgulanmıştır. Dokuzuncu sayıda Samih Rifat’ın yazdığı “Onun Sazı” adlı şiirde (1932), oğlunu savaşta kaybeden bir annenin hikâyesi anlatılmaktadır. “Şehit oğlundur bu öksüz ağaç. Demiş, Yurt kurtulsun kimsesiz Ana. Tek bir yavrusunu vermiş vatana”. Burada da yeni bir ülkenin kurulması aşamasında çekilen acılar, yapılan fedakarlıkların altı çizilmiş ve yine Türklerin “kahraman” özellikleri vurgulanmıştır.

Bu örneklerin haricinde, Duman ve Doğdu’nun (2010) da dikkat çektiği gibi, dergi içerisinde yer alan fotoğraflarda Türk kültürünü tanıtıcı unsurlara rastlanılmaktadır. Dokuzuncu sayıda (1932) Türk çinileri, on birinci sayıda (1932) Türk mimarisi örneği Rüstem Paşa Camisi, on beşinci sayıda (1933) ise Türk halıları Türk dünyasının eserlerini çocuklara tanıtmak adına dergide kullanılmıştır.

Türk Dilinin önemi

Dergide Türklüğün tarihi köklerinin hatırlatılması çabasıyla benzer doğrultuda Türk diline gösterilen önem ve dilin Orta Asya kökeniyle kurulan bağlantı da sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sekizinci sayıda Maarif Vekâletine bağlandıktan sonra yoğun bir şekilde Öz Türkçe kullanımına yönelme ve dili doğru kullanmaya yönlendirme çabaları görülmektedir.

Derginin yayımlandığı dönemi Altan Öymen (2003: 66-67) anı kitabında şöyle tanımlamaktadır: “Dönem, dil devrimi dönemi idi. Dil, Arapça ve Farsçanın etkisinden kurtarılıp Türkçeleştirilmeye çalışılıyordu. Soyadları gibi adların da Türkçe kökenden gelmesi özendiriliyordu. Çocuk bekleyen ana babalar için, gazetelerde, ‘Türkçe adlar’ listeleri yayınlanıyor, bunları toplayan rehber kitaplar basılıyordu”. Şen Çocuk dergisi, bu şekilde bir çocuk adı listesi yayımlamasa da dergi içerisinde yer alan hikâyelerde, masalarda, şiirlerde kullanılan çocuk isimlerinde (Ertuğrul, Demir, Ülkü, Ülker, Çetin, Özdemir, Turhan, Gültekin vb.) öz Türkçe isimleri kullanmaya gayret etmiştir.

Derginin Öz Türkçe kullanımına yönelik ilgisi, çocuk isimleri ile sınırlı değildir. Örneğin sekizinci sayıda (1932) gün ve ayların Öz Türkçe karşılıkları verilmiş ve çocuklar gün ve ayların bu Öz Türkçe karşılıklarını öğrenmeye ve kullanmaya teşvik edilmiştir.

Yine dokuzuncu sayıda (1932) Orhun Abidelerinden bir kısma yer verilmiştir. Bu parça olduğu gibi, Öz Türkçe haliyle verilmiş, bazı kelimelerin açıklamaları sayfanın aşağı kısmında okuyucuya sunulmuştur. Orhun Abideleri için verilen bilgilendirme yazısında ise yine Öz Türkçe şu şekilde övülmüştür: “Orhon Abideleri 1200 sene evvel söylenen Öz Türkçe ile ve (Orhon yazısı) denilen hususi bir yazı ile

yazılmıştır. Lisan itibarıyla olduğu kadar edebi bir kıymeti de haizdir. Oğuz beyleri, budun, işidin: Gök yıkılmadı, yer yarılmadı ise Türk budununun elliğini türüğünü kim artadı? (Hükümden düşürdü). Bu sözler kadar kuvvetli bir cümleye dünya edebiyatında az tesadüf edilir”. Bilgilendirme yazısında kullanılan ifadelerle Orhun Abideleri, dünya edebiyatıyla karşılaştırılmış ve dünya edebiyatının üzerine çıkan bir yapıya sahip olduğu vurgulanmıştır. Böylece Türk dilinin tarihi kökeniyle de bağ kurulmakta ve okuyucuları Osmanlı dönemindeki “ağdalı, süslü” ifadelerden uzaklaştırarak daha doğru bir dil kullanımına teşvik etmek amaçlanmaktadır. Bu amaç, derginin düzenlediği bir yarışmada daha rahat görülmektedir. On ikinci sayıda, dergi “Dil Yarışı” (1932) başlığı altında bir yarışma düzenlediklerini duyurmuş ve yarışmanın amacını ise şöyle açıklamıştır: “Yarışın esası öz Türkçede karşılığı varken yabancı dillerden alınmış hiçbir kelime kullanmamak ve en temiz bir Türkçe ile yazmaya çalışmaktır”. Böylelikle okurlar Öz Türkçe kullanımına teşvik edilmiş, üstü kapalı olarak Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki dil kullanımı yabancı sözcüklerin ağırlığı nedeniyle eleştirilmiştir.

On dördüncü sayıda (1933) yarışmanın neticesi belli olmuş ve Halil isimli bir çocuk yazdığı “Türk kocuğu” adlı şiir ile yarışmayı kazanmıştır:

*“Türk kocuğu iyice bak ve tanı
İstiklal güneşi bu baştan doğdu
Yangından kurtardı aziz vatani
Alçak düşmanları vatandan kovdu
Ey büyük milletim övün ve sevin
Bir benzeri daha yaratılmadı
Dünyada bir tane senin “Kemal”in.” (Halil, 1933: 4).*

Bu şiirde hem Öz Türkçe kullanımına dikkat edilmiş, hem de milliyetçi unsurlar kullanılmıştır. Türk çocuğu “Türk kocuğu” olarak Öz Türkçeleştirilmiştir. Şiir “Türk çocuğu tanı” diye başlamaktadır. Burada çocukların tanınması gereken kişi Mustafa Kemal Atatürk’tür. “Aziz” vatani kurtaran ve düşmanları vatandan kovan Atatürk, benzeri olmayan bir kişilik olarak yüceltilmiş, Türk milleti ise büyüklüğü ile ön plana çıkarılmıştır.

“Büyük Adamlar” bölümünde yer verilen Türk yazarlar vasıtasıyla da Öz Türkçe kullanımının gerekliliğine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Derginin on beşinci sayısında “Ziya Gökalp” başlığıyla verilen bilgilendirici biyografik yazıda (1933), Gökalp’in Öz Türkçe kullanımı şu şekilde övülmüştür: “Türk birliğini, Türkleri ışıklı ve anlayışı yüksek bir hale getirmek için de öz Türk dilini kaplayan ecnebi kelimelerden ve lüzumsuz terkiplerden kurtarılmasını o devirde dileyenlerin başındadır”. Benzer bir şekilde on yedinci sayıda Ziya Paşa için bir bilgilendirme yazısı yazılmış (1933), bu yazıda da Ziya Paşa’nın dil kullanımı şöyle takdir edilmiştir: “Ziya Paşa eski lisanı kat’iyyen Türkçe için muvafık bulmuyor ve bütün millete hitap edecek sade ve öz Türkçeyi tavsiye ediyordu. Ziya Paşa artık Arabi ve Farsî terkiplerden ve san’at diye yapılan ağdalı cümlelerden vazgeçmiş, Türk milletinin hakiki ihtiyacı olan kendi öz diline çevrilmiştir”.

Derginin Türk dili vurgusuna yönelik en önemli atılımı, on altıncı (1933a) ve on yedinci (1933b) sayılarda “Büyük Dil Soruşturması” bölümüyle gerçekleşmiştir. Bu bölümün hemen altında şöyle bir ibare bulunmaktadır: “Türk Dili Tetkik Cemiyetinin liste halinde neşrettiği kelimelere munasip gördüğümüz karşılıkları aşağıya yazıyoruz”. Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin Türkçe olmayan kelimeleri liste haline getirmesi üzerine, dergi bu kelimelere öz Türkçe karşılık bulma çabasına girişmiştir (adap-yordam, ezeli-barı, bahusus-başlıca, dehşet-ürkü ve benzeri). Derginin son iki sayısında bu bölüm için büyük bir yer ayrılmış ve dergi Öz Türkçe kullanımına ne kadar dikkat ettiklerini ve dili güzelleştirme adına nasıl çaba gösterdiklerini sergilemeye çalışmıştır.

Dergide genel olarak Türk diline yapılan vurgunun, yönetimin Maarif Vekâletine bağlanmasından sonra öne çıktığı görülmektedir. Gerek dil kullanımına yönelik nasihatler ve örnekli anlatımlarla gerekse de kelimeleri Türkçeleştirme, eski Türkçe metinlere yer verme gibi uygulamalarla çocukların dillerinin kökeni ile bağ kurma çabaları, milliyetçilik ideolojinin dönemin bakanlığı aracılığıyla özellikle Türk dilinin doğru kullanımı üzerinden işlediğini göstermektedir.

Dağılan Osmanlı İmparatorluğu

Dergide göze çarpan bir başka unsur Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle son döneminin yergisidir. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusu inşasında, olası karşı gelmelere karşılık halkın eski geleneklerinden uzaklaştırılmak istenmesi ve Türkler için yeni köken arayışlarına girilmesi dönemin genel ideolojik yapısını temsil etmektedir. Dergi de yayımladığı yazılarda bu ideolojiyi pekiştirmiştir. Derginin ilk sayılarında Osmanlı'ya yönelik eleştirinin dozunun sınırlı olduğu ve bu tür eleştirilerin genellikle “suya sabuna dokunmayan hususlar” üzerinden şekillendiğini söylemekte fayda vardır. Bununla birlikte dergi Maarif Vekâletine geçtikten sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminin olumsuz özelliklerinin daha fazla öne çıkarıldığı görülmektedir.

Şen Çocuk içerisinde yer alan bilgilendirici yazılarda, sağlık unsuru ön plana çıkarılarak eski gelenekler yerilmiştir. Sekizinci sayıda “Hava” başlığı altında yayımlanan bilgilendirici yazıda (1932) geçen şu ifadeler dikkat çekicidir: “Açık hava sıhhat için elzemdir. Evvelleri bunu bilmezlerdi. Mektepler en fena yerlerde ve en fena şekilde yapılırdı. Kalın duvarlar, tavana yakın küçücük pencereler. İçeri girince fena bir rutubet kokusu. Böyle binalar mektepten ziyade bir hapishane hissini verirdi. Hâlbuki bugün mektepler en temiz yerlerde ve asri bir şekilde yapılıyor”. Bu açıklamayla birlikte Osmanlı dönemindeki eğitim yapısı, eğitim yerinin nasıl olacağına dair bilgisizlik ön plana çıkarılarak kötülenmiş, yeni kurulan Cumhuriyet’le birlikte bu aksaklığın giderildiğinin altı çizilmiştir.

Benzer bir şekilde on ikinci sayıda da Dr. Cevat N. Zekâi'nin yazdığı “Başlık” isimli yazıda (1932) yer alan şu ifadelerle: “Eskiden giydiğimiz fese gelince etrafında güneşten korunacak teşkilat olmaması hasebiyle yazın giyilmesi sıhate çok fena idi. Ve bilhassa renginin, güneşin sıcaklığını çok çeken bir renk olması hasebiyle fenalığı iki kat idi” Cumhuriyet dönemi ile birlikte kabul edilen şapka kanunu meşrulaştırılmış, eski bir gelenek olan “fes” sağlıksız olması hususu ön plana çıkarılarak yerilmiştir.

“Büyük Adamlar” başlığı altında yer verilen “Namık Kemal” ve “Ziya Gökalp” yazılarında da Osmanlı eleştirisine rastlanmaktadır. “Kuvvetli bir edip, büyük vatan şairi” olarak tanımlanan Namık Kemal yazısında (1932) şöyle bir ifade geçmektedir: “Yaşadığı devir memleketin üstünde ezici bir zulmün hâkim olduğu zamanlardı. Bu devrin zulmüne karşı açıktan haykıran en yüksek ses onundur”. Bu ifadeyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi baskının hâkim olduğu, hükümetin önemli düşünce insanlarına yönelik “ezici bir zulüm” sergilediği belirtilmiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nun olumsuz yanları öne çıkarılarak çocukların bu dönemi tüm baskı ve zulümleriyle tahayyül etmeleri amaçlanmıştır.

Benzer bir üslupla on beşinci sayıda yayımlanan “Ziya Gökalp” yazısında (1933) da karşılaşılmaktadır. Yazıda Ziya Gökalp'in intihara kalkıştığından bahsedilmiş, bu intiharin sebebi ise dönemin baskıcı anlayışına mal edilmiştir. Abdülhamid dönemi ve Ziya Gökalp'in bu dönem içerisinde yazdığı şiir, yazı içerisinde şu şekilde geçmektedir: “Abdülhamid'in memlekette ziyade kendi nefsinin düşünmesi ve hakiki hükümdarlığı millete gören Ziya Bey o vakit “Vatanın mahvına kayıtsız bakılmaz bu saray yıkılır bir mülk yakılmaz demişti”. Böylelikle Osmanlı Devleti'nin yıkılması meşrulaştırılmıştır. Yazının son bölümünde ise Osmanlı'nın Türklerle yönelik uyguladığı “zulüm” şu şekilde anlatılmaktadır: “Osmanlı devleti namı altında yaşandığı sıralarda bir Türkün Osmanlılık denen Halitanın menfaati için kendi milliyetini adeta unuttur gibi hareket etmesi, kendi öz lisanını hakir görece kadar Arabi ve Farisi terkip ve kelimeleri benimsemesi fena bir adet olduğu zamanlarda Türklüğün kıymetini yükseltmeğe muvaffak olmuştur”. Osmanlı, bünyesinde barındırdığı bütün etnik kimlikleri sahiplenme adına yürüttüğü “Osmanlılık” ideolojisiyle, devletin “esas” unsuru olan Türkleri dışlamıştır, buna rağmen Ziya Gökalp Türklerin milli varlığının bilincindedir ve bu özelliği nedeniyle övülmektedir.

Anadolu övgüsü

Dergide milliyetçilik adına ön plana çıkan bir başka unsur “Anadoluculuk”tur. Birçok eserde Anadolu'nun güzelliği, Anadolu köylülerinin saflığı, iyiliği, mertliği, çalışkanlığı vurgulanmıştır. Örneğin on dördüncü sayıda, M. Zeki adlı bir öğrencinin “Gezsen Anadoluyu” (1933) adlı şiirine yer verilmiştir: “Sen ne güzel bulursun, Gezsen Anadoluyu, Dertlerden kurtulursun, Gezsen Anadoluyu”. Anadolu, dünyanın diğer coğrafyalarından daha üstün bir yer olarak kodlanmaktadır. Çünkü Kurtuluş Savaşı döneminde bu coğrafyayı elde edebilmek için türlü “oyunlar” oynanmış, buna karşılık yapılan fedakârlıkların, gösterilen kahramanlıkların karşılığında Anadolu Türklerin coğrafyası olarak kalmıştır.

Anadolu köylüsü de sürekli olarak fakirliğiyle ön plana çıkarılmıştır, ancak köylü merttir, çalışkandır, “ekmeğini sudan çıkarabilir”. Bununla birlikte devlet kendi köylüsünün gelişmesi için birçok fabrika açmakta, ekonomik yardımda bulunmakta ve Anadolu’nun yani “Türk yurdu”nun kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Bu durum örneklerle daha iyi anlaşılacaktır. İkinci sayıda, Vahit’in yazdığı “Esmer Kâhya” (1932) adlı hikâyede fakir Anadolu köylerine kurulan fabrikalar, bu köylere yapılan yardımlar anlatılmaktadır: “Bir gün İktisat Vekâletinden bir tetkik heyetine kâtip olarak Turgut Beyi de kattılar. Bu heyet Anadolu’da sanat müesseselerini ziyaretle onların daha ziyade ilerlemesini araştırarak, tezgâh fabrikaların yükselmesi sebeplerini anlayıp dinleyecektir”. Anadolunun gelişimi kurulan fabrika örnekleriyle pekiştirilmiştir.

Yine Türklerin çalışkanlığı ve üretkenliği ile ilgili on üçüncü sayıda Gökalp’in “İktisadi Vatanperverlik” (1933) adlı şiiri yer almaktadır:

*“Çok güzeldir yurdumuzun ipeği
Biliyoruz dokumayı, örmeyi
Yaptığımız kumaşlarda görünüür
Bu vatanın bin bir çeşit çiçeği
Ecnebiden almayalım çürük mal
Giymeyelim ne krep, ne jarseyi
Yapturalım bütün yerli mantından
Çarşaf, bluz, etekliği, gömleği
Bu toprakta kalsın helal paranız
Kıymet bilsin elimizin emeği”* (Gökalp, 1933: 5).

Şiirin temeli yurttaşlık ve yerlilik politikalarına dayanmaktadır. Okurlar yabancı ülkelerin ürettiği mallardan ziyade, Türklerin ürettikleri malları almaya teşvik edilmektedir. İktisadi anlamda büyümeye çalışan ülkenin vatandaşlarının kazandığı “helal” para, yine ülke içerisinde dolaşıma sokulmalı ve Türkiye’nin ekonomik durumunda yardımcı olunmalıdır.

On beşinci sayıda yayımlanan “Fırtına” (1933) adlı hikâyede de, Kastamonu’nun bir köyünün kış aylarında çektiği sıkıntı anlatılmaktadır. Şehirden köye göç etmiş olan Ahmet Efendi, Ziraat Bankasının kooperatifinin başına geçerek köylüye yardım eder: “Beş sene sonra köy; eski nahiye merkezine bağlanacak kadar büyüdü ve yeni nahiye merkezi yapıldı. Ahmet Efendi gibi birçok genç köylü arkadaşlar kooperatifi büyüttüler. Köy başkalaşmış büyüyerek güzelleşmiş ve artık fırtınalardan korkmaz olmuştu”. Böylelikle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin, Osmanlı döneminde fazlasıyla ihmal edilen Anadolu’yu ve köylüleri nasıl sahiplendiği, köyleri nasıl geliştirip güzelleştirdiğinin altı çizilmiş ve bu bağlılık teması üzerinden millet olgusu pekiştirilmiştir.

Düşman imgesi

Dönemin önemli bir diğer özelliği yaratılan düşman profilleridir. Bu bağlamda Yunanistan ön plana çıkan etkili bir figürdür. Derginin ikinci sayısında yayımlanan Omirüs’ün “Hektorla Andromak” (1932) adlı eserinde şöyle ifadeler geçmektedir: “Bedbaht, cesaretin seni mahvedecek; ne beşikteki çocuğuna, ne de yakında dul kalacak olan zavallı karına acımıyor musun? Bütün Yunan’lılar hep birden üzerine atılacak seni öldürecekler”. Böylelikle Yunanlıların vahşi, acımasız bir millet olduğunun altı çizilmiştir. Bir başka ifade ise Yunanlıların bu özellikleri pekiştirilmiştir: “Bir gün gelecek, Turuva’nın kudreti mahvolacak. Ve o vakit birkaç Yunan’lı seni ağlatarak esaretle Argos’a sürükleyecek”. Eserde Andromak’ın hem kocası hem de oğlu Yunanlılar tarafından öldürülmektedir. Yazının son bölümünde verilen bir parçada geçen ifade ise şu şekildedir: “Ey barbarca işkenceler icat eden Yunan’lılar, bu masum çocuğu neye öldürdünüz”. Böylelikle yine Yunanlıların “vahşi” oldukları üzerinde durulmuş, Yunanlılar “barbar, çocuk öldüren” bir millet olarak yerilmiştir.

Dergi için bu eserin özellikle bu bölümünün seçilmesi, ideolojik sebeplere bağlanabilir. Milliyetçi ideoloji içerisinde bir öteki profili çizmek, düşman portresi yaratmak ulusun birliği ve beraberliği aşamasında önem kazanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılıp aşamasında Yunanistan’ın bağımsızlığını ilan etmesi, sonrasında ise Kurtuluş Savaşı döneminde bu ülke ile yaşanan çatışmalar Yunanistan’ı uzun bir müddet düşman profiline sokmuştur. Şen Çocuk’ta yayımlanan bu eserde de

Yunanlıların ne kadar zalim, koca bir aileyi parçalayan, hem bu ailenin babasının hem de oğlunun ölümüne sebep olan, türlü acılara sebebiyet veren bir millet olduğu algısı yaratılmış ve “düşman Yunanistan” imgesi pekiştirilmiştir. Bununla birlikte Şen Çocuk dergisinde yer alan eserlerde düşman imgesine yapılan atıfların azlığı da belirtilmelidir. Dergi genellikle Türklük övgüsünü yaparken karşıt olarak konumlandığı düşman imgesi yerine, Türklerin niteliksel özellikleri üzerinden bunu sağlamıştır.

Sonuç ve öneriler

Şen Çocuk dergisi, dönemin diğer çocuk dergilerinden farklı olarak dünya edebiyatına yönelen ve çocukların gelişimi için Batı dünyasının çağdaş eserlerini bilmeleri gerektiği politikasına sahip olan bir dergidir. Bu nedende derginin tamamıyla milliyetçi ve yerel söylemlere yönelen bir çocuk yayını olduğunu söylemek yanıltıcı olacaktır. Ancak dergi dönemin ideolojik yapısından etkilenmiş ve milliyetçi unsurlara bünyesinde yer vermiştir. Yeni bir ulus devletinin kurulduğu ve çeşitli vatanperverlik, yurttaşlık, millilik gibi politikaların hüküm sürdüğü bir döneme denk gelen Şen Çocuk dergisinin, genel olarak sert bir milliyetçi söyleme sahip olmasa da özellikle son sayılarına doğru daha milliyetçi bir tavır takındığı söylenebilir. Özellikle 8. sayıdan itibaren derginin Maarif Vekaletine bağlanması, içeriğinde daha milliyetçi unsurların kullanılmasına sebep olmuştur.

Dergide yer alan milliyetçi söylemlerin daha çok Türklüğün niteliksel özellikleri, Türklüğün tarihi, Türk Dilinin önemi, dağılan Osmanlı İmparatorluğu, Anadolu övgüsü ve düşman imgesi temaları altında yer aldığı görülmüştür. Türklük ile ilgili söylemlerde daha çok “güçlülük, sıhhatlilik, kahramanlık, mertlik, cesurluk” gibi özellikler ön plana çıkarılmıştır ve özellikle Orta Asya döneminden kalma eserler üzerinden Türkler ve Orta Asya arasında bir ilişki kurma çabası içine girilmiştir. Türklere yapılan önemli atıflardan birisi de Türk dilinin güzelliği ve yüzyıllar boyunca bu dilin sürdürülebilir olmasıdır. Okuyucular için Türkçe'nin kullanımı özendirilmiş, Ziya Gökalp, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi öz Türkçe kullanımının taraftarı kişiler dergide tanıtılarak saf ve temiz dil kullanımı teşvik edilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik söylemlerde, özellikle Osmanlı'nın son döneminin olumsuz bir biçimde inşa edildiği, fes ve okul mimarisi gibi özelliklerinin yerildiği görülmüştür. Bunun haricinde Osmanlı döneminde yaşayan Mimar Sinan gibi isimler Türklük özellikleri ile ön plana çıkarılmış, hatta Osmanlı-Türk Devleti gibi tanımlamalara girilerek Osmanlı'nın Türklerin yoğunlukta olduğu bir nüfus olduğu aktarılmaya çalışılmıştır. Esas olarak vurgulanan nokta Osmanlı İmparatorluğu'nun Türklere gereken değeri vermediği, özellikle son dönemde Türklere (entelektüellerine) baskı uyguladığıdır. Böylelikle ufak tefek bilgiler üzerinden olsa da Osmanlı döneminin devlet anlayışının olumsuz bir şekilde ele alındığı söylenebilir. Küçük bir yerde de olsa, Yunanlılar üzerinden kurulan düşman imgesine rastlanmıştır ancak dönem itibarıyla bu düşman imgesine nadir yer verilmesi, yayının bir çocuk dergisi olmasıyla ilişkili olarak okunabilir.

Anadolu temasına ise dergide yer alan birçok yazıda rastlanmaktadır. Bu yazılarda genellikle küçük ve fakir köylerin, fabrikalarla ve kooperatiflerle nasıl kalkındığı işlenmektedir. Bunun yanı sıra fakir ama namuslu köylülerden bahsedilerek Kurtuluş Savaşı dönemindeki fakirlik, yoksulluk ancak buna rağmen gösterilen fedakârlık ve kahramanlık özellikleri vurgulanmaya çalışılmıştır. Genel bir değerlendirme yapıldığında, derginin tam anlamıyla milliyetçi bir portre çizmediği, ancak satır aralarında milliyetçi söylemlerin özellikle Türklük, Orta Asya ve öz Türkçe kullanımı gibi konularda ön plana çıktığı görülmektedir.

Erken Cumhuriyet döneminde yayımlanan Şen Çocuk dergisindeki milliyetçi öğeler genel olarak değerlendirildiğinde, yeni bir ulus kimliği yaratma amacıyla Türklük değerlerinin ve Orta Asya tarihinin ön plana çıkarıldığı ve özellikle öz Türkçe kullanımının yaygınlaştırılmasına çaba harcandığı söylenebilir. Bu değerlerin inşa edilebilmesi için halkın eski geleneklerinden kopması gerekmektedir ki bu da Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik olumsuz vurgularla gerçekleştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma aşamasında ve Kurtuluş Savaşı döneminde ülke olarak çeşitli çatışmalara girilen Yunanistan üzerinden de bir düşman imgesi yaratılmış ve bu düşmanlık söylemi sayesinde birlik ve beraberlik duygusu verilmeye çalışılmıştır. Son olarak “makbul köy ve köylülük” anlatısını (Üstel, 2016, s. 198-201) kurabilmek adına “küllerinden yeniden doğan” bir Anadolu profili inşasının bu dönemin önemli politikalarından olduğu görülecektir. Bu çerçevede Şen Çocuk dergisinin dönemin

milliyetçilik üzerine temellendirilen ideolojik yapısını çocuklara iletmede “elverişli bir araç” olarak kullanıldığı söylenebilir. Böylelikle yeni kurulan genç Cumhuriyet’in temelleri olan çocukların eğitimi ve bilinçlenmesi, ulus devletçi anlayışa uygun bir zemine oturtulmaktadır.

Kaynakça

- Alabaş, R. (2014). *Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinin eğitim ve tarih anlayışı açısından incelenmesi (1928-1950)* [Doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Alpay, M. (1980). Türk çocuk edebiyatı. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 8-9, s. 167-191.
- Anderson, B. (2009). *Hayali cemaatler milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması*. Beşinci Baskı. (İ. Savaşır, Çev.). Metis Yayınları.
- Aytaç, A. M. (2012). *Ailenin serencamı Türkiye’de modern aile fikrinin oluşması*. (2. Bs.). Dipnot Yayınları.
- Bahtım taliim (1932, 1 Nisan). *Şen Çocuk*, 5, s. 7.
- Baş muallimenin hikayesi (1932, 1 Nisan). *Şen Çocuk*, 5.
- Bayram, Y. (2005). Türk edebiyatının ilk çocuk dergisi: Mümeyyiz. *Hece Dergisi*, 104-105, 484-500.
- Belge, M. (2009). *Genesis “Büyük ulusal anlatı” ve Türklerin kökeni*. (2. Bs.). İletişim Yayınları.
- Benjamin, W. (2001). *Çocuklar, gençlik ve eğitim üzerine*. (M. Tüzel, Çev.). Dost Kitabevi Yayınları.
- Beyatlı, Y. K. (1932, 1 Nisan). Akıncılar. *Şen Çocuk*, 4, 1.
- Büyük adamlar - Ziya Gökalp (1933, 1 Mart). *Şen Çocuk*, 15, 13.
- Büyük adamlar - Namık Kemal (1932, 16 Ekim). *Şen Çocuk*, 9, 5.
- Büyük adamlar - Mimar Sinan (1932, 16 Kasım). *Şen Çocuk*, 11, 4-5.
- Büyük adamlar - Ziya Paşa (1933, 1 Mayıs). *Şen Çocuk*, 17, 9.
- Büyük dil soruşturması (1933a, 1 Nisan). *Şen Çocuk*, 16, 3-4.
- Büyük dil soruşturması (1933b, 1 Mayıs). *Şen Çocuk*, 17, 4-6.
- Calhaoun, C. (2007). *Milliyetçilik*. (B. Sütçüoğlu, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Carr, E. H. (2012). *Milliyetçilik ve sonrası*. (5. Bs.). (O. Akınhay, Çev.). İletişim Yayınları.
- Copeaux, E. (2000). *Tarih ders kitaplarında (1931-1993) Türk tarih tezinden Türk-İslam sentezine*. (2. Bs.). (A. Berktaş, Çev.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Dil yarışı (1932, 1 Aralık). *Şen Çocuk*, 12, 16.
- Duman, D. ve Doğdu, M. (2010). 1930-1950 dönemi çocuk dergilerinde yurttaşlık bilinci gelişimi kapsamında ulus – devlet algısının sağlanması: “Türk çocuğu - Cumhuriyet çocuğu”. *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 10(21), 157-170.
- Durgun testi (1932, 01-15 Şubat). *Şen Çocuk*, 3, 12.
- Ersanlı, B. (2021). *İktidar ve tarih: Türkiye’de “resmi tarih” tezinin oluşumu (1929-1937)*. İletişim Yayınları.
- Faik, M. (1932, 23 Nisan). Bayram. *Şen Çocuk*, 6, 3.
- Fırtına (1933, 1 Mart). *Şen Çocuk*, 15, 11.
- Gökalp, Z. (1932, 1 Kasım). Alageyik. *Şen Çocuk*, 10, 4.
- Gökalp, Z. (1933, 1 Ocak). İktisadi vatanperverlik. *Şen Çocuk*, 13, 5.
- Halil (1933, 1 Şubat). Türk kocuğu. *Şen Çocuk*, 14, 4.
- Hava (1932, 1 Ekim). *Şen Çocuk*, 8, 14.
- Heywood, C. (2003). *Baba bana top at Batı’da çocukluğun tarihi*. (E. Hoşsucu, Çev.). Kitap Yayınevi.
- İnan, R. (2012). *Cumhuriyet dönemi çocuk dergi ve gazeteleri (tahlili fihrist 1923-1940) (cilt 1)* [Doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Kemal, M. (1932, 1 Mart). Türkün şen çocuğu. *Şen Çocuk*, 4, 14.
- Kılıç, M. (2007). Erken Cumhuriyet dönemi Türk milliyetçiliğinin tipolojisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 113-140 .
- Küçük bilgiler (1932, 1 Nisan). *Şen Çocuk*, 4, 13.
- Niçin okuyoruz - tarih (1932, 1 Aralık). *Şen Çocuk*, 12, 12.
- Okuyucularımıza (1932, 1 Ocak). *Şen Çocuk*, 1, 1.
- Omürs (1932, 16 Şubat). Hektorla andromak. *Şen Çocuk*, 2, 2-3.
- Onur, B. (2005). *Türkiye’de çocukluğun tarihi*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Öymen, A. (2003). *Bir dönem bir çocuk*. (8. Bs.). Doğan Kitap
- Öztan, G. G. (2011). *Türkiye’de çocukluğun politik inşası*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Pembecioğlu, N. (2006). *İletişim ve çocuk iletişim ortamlarında çocuk ve reklam etkileşimi*. Ebabel Yayınları.
- Rıfat, S. (1932, 16 Ekim). Onun saızı. *Şen Çocuk*, 9, 1.
- Sarınay, Y. (2005). *Türk milliyetçiliğinin tarihi gelişimi ve Türk ocakları*. (3. Bs.). Ötüken Yayınları
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Kök Yayıncılık.
- Şimşek, H. (2001). XIX. yüzyıl çocuk dergiciliği ve eğitsel işlevleri üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.
- Şimşek, T. (2006). Çocuk edebiyatı. T. S. Halman, O. Horata, Y. Çelik, N. Demir, M. Kalpaklı, R. Korkmaz, M. Ö. Oğuz (Ed.). *Türk edebiyatı tarihi 4 içinde* (543-564). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tamer Torun, A. (2021). Gender and nationalism in the child magazines during the early republican period. *The International Journal of Turcologia*, XVI (31), 85-110.
- Tan, M. G., Şahin, Ö., Sever, M. ve Bora, A. (2007). *Cumhuriyette çocuktular*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Tonguç, E. (1998). *Umut yolu anılar*. (2. Bs.). Güldikeni Yayınları.
- Türkmenoğlu, D. (2007). Tek parti döneminde ulus inşa politikalarının eğitimsel boyutu. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 159-172.
- Ungan, S. ve Yiğit, F. (2014). Geçmişten günümüze Türkiye’de süreli çocuk yayınları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(10), 184-198.
- Üstel, F. (2016). “Makbul vatandaş”ın peşinde II. *Meşrutiyet’ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. (7. Bs.). İletişim Yayınları.
- Vahit (1932, 16 Ocak). Esmer kahya. *Şen Çocuk*, 2, 14.
- Zekai, C. N. (1932, 1 Aralık). Başlık. *Şen Çocuk*, 12, 11.
- Zeki, M. (1933, 1 Şubat). Gezsen Anadoluyu. *Şen Çocuk*, 14, 10.

Etik kurul onayı

Bu çalışmada kişisel veri kullanılmamaktadır. Bu nedenle yapılan çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.